

Sprogforstyrrelsen DLD hos voksne

Af: Martin Hauerberg Olsen & Rikke Vang Christensen
Red: Marie Wolter Bertelsen & Katja Sørensen Vilien

23. september 2024

Nogle voksne har vanskeligheder med at lære og bruge sprog. På trods af en sprogligt velstimulerende opvækst kan de stadig have svært ved fx at læse med forståelse, indgå i faglige samtaler eller forstå mundtlige instruktioner. Det er vigtigt at interessere sig for, om årsagen kan være sprogforstyrrelsen DLD, der er lige så udbredt som ordblindhed. Denne artikel giver en kort forklaring på, hvad sprogforstyrrelsen DLD er, og hvordan den kan vise sig hos voksne. Artiklen beskriver, hvilke faktorer, det kan være vigtigt at være opmærksom på som fagperson, og hvem der har ansvaret for at afdække DLD hos unge og voksne.

Sprogforstyrrelsen DLD er en sproglig indlæringsvanskelighed, der viser sig i barndommen som vedvarende vanskeligheder med at tilegne sig sprogfærdigheder. Det vil sige med at lære at forstå, producere og/eller anvende det talte sprog.

Unge og voksne med DLD kan have vanskeligt ved at udtrykke sig præcist, både skriftligt og i det talte sprog. Således kommer vanskelighederne ofte til udtryk som problemer med at kommunikere og lære, hvilket kan gøre det svært at gennemføre uddannelsesforløb, læse og skrive på jobbet og undertiden også at fastholde sociale relationer. DLD kan derfor have store konsekvenser for menneskers liv.

God sprogforståelse er en kompleks færdighed, der er afhængig af en række forskellige delfærdigheder, herunder et godt ordforråd, forståelse af hvordan ord og sætninger er bygget op og færdigheder i at skruer tekster og samtaler sammen, når man fx diskuterer eller fortæller (pragmatisk kunnen). Sprogforståelsesvanskeligheder kan skyldes udfordringer med forskellige af disse sproglige delfærdigheder, og personer med sprogforståelsesvanskeligheder kan derfor have forskellige vanskelighedsprofiler. Nogle har fx især mangelfuldt ordkendskab, mens andre har særligt store vanskeligheder med sætningsforståelse.

Sprogforstyrrelser kan også optræde i forbindelse med andre diagnoser, fx autisme, udviklingshæmning eller neurologiske sygdomme og skader. Når en sprogforstyrrelse ikke optræder sammen med andre kendte diagnoser, kaldes den DLD, som står for Developmental Language Disorder. Tidligere betegnelser for DLD har været SLI (Specific Language Impairment) og dysfasi.

En logopædisk og læsepædagogisk udredning kan sandsynliggøre, om der er tale om DLD, og i næste led bidrage til at vurdere, i hvilken grad sprogforstyrrelsen giver begrænsede deltagelsesmuligheder i hverdagen.

Hvem har DLD?

Sprogforstyrrelsen DLD findes i alle samfundslag og blandt både et- og flersprogede. DLD er delvist arvelig og findes ofte i flere generationer af samme familie, men de præcise årsager kender vi endnu ikke.

Undersøgelser af nogle tusind børn fra England og USA viser, at forekomsten af sprogforstyrrelsen DLD er mindst 7 %. Selvom sprogforstyrrelsen altså er meget udbredt, er det kun de færreste, der kender til den. Derfor er der en risiko for, at personer med DLD ikke får den nødvendige støtte til at udvikle sig bedst muligt.

Mulige tegn på DLD hos unge og voksne

Unge og voksne med sprogforstyrrelsen DLD vil typisk have vanskeligheder med at forstå det, de læser. De afkoder *muligvis* præcist, når de læser, men har svært ved at få et tilstrækkeligt forståelsesudbytte af det læste. I skrivning kan de have svært ved at strukturere tekster, konstruere sætninger og skabe sproglig og logisk sammenhæng i det, de skriver. På den måde kan teksterne give et misvisende indtryk af den unge eller voksnes øvrige intellektuelle funktionsniveau.

Vanskelighederne kan også vise sig som problemer med at fuldføre opgaver i overensstemmelse med de instruktioner, der er blevet givet, både mundtligt og skriftligt. Og det kan tage længere tid at komme i mål med en opgave sammenlignet med andre. Der kan også være vanskeligheder med at tilegne sig fagtermer og forstå opgaveformuleringer.

Hvornår skal man som fagperson mistænke DLD?

Hvis man som fagperson er bekymret for en borgers eller kursists/studerendes faglige trivsel og udvikling, bør man spørge sig selv, om der kan være en sproglig årsagsforklaring. Med tanke på den hyppige forekomst af DLD hører det ikke til sjældenhederne, at lav faglig trivsel og mangelfuld faglig udvikling i uddannelse eller job skyldes underliggende sproglige vanskeligheder. Forsøg derfor altid at indhente oplysninger om den unge eller voksnes skolehistorik og tidlige sproglige udvikling – er der fx oplysninger om, at den unge eller

voksne havde svært ved at lære at tale og måske først begyndte at sige ord som 2-årig, eller at forældre eller lærere har været opmærksomme på et behov for logopædisk eller læsepædagogisk bistand.

Hvem afdækker DLD?

Børn er indtil [undervisningspligtens ophør](#) en del af den kommunale Pædagogisk Psykologisk Rådgivnings (PPR) målgruppe. En logopæd fra PPR vil være relevant som nøglepersonen i afdækningen af DLD, som ud over interview om baggrundshistorik og selvoplevede vanskeligheder i hverdagen bør omfatte en grundig afdækning af sproglige delfærdigheder i både sprogforståelse og sprogproduktion. Logopæden kan oplagt samarbejde med en eventuel læsevejleder på personens uddannelsesinstitution eller primær kontaktperson i jobsammenhæng.

Afdækning efter [undervisningspligtens ophør](#) af personer med formodet DLD er også et kommunalt ansvar under [Lov om Specialundervisning for voksne](#). Opgaven varetages som regel af logopæder på det kommunikationscenter, som kommunen benytter. Kommunikationscentre kaldes også taleinstitutter eller centre for specialundervisning. Se en oversigt over disse centre [her](#).

Det er endnu ikke alle kommunikationscentre, der tilbyder afdækning og rådgivning for DLD, men området er i vækst, og flere steder ses det som en ydelse på centrenes hjemmesider. Se fx [Videncenter for Specialpædagogik](#) i Næstved og [Specialcenter Roskilde](#).

Hvordan støttes unge og voksne med DLD i uddannelse?

Unge og voksne med DLD har gavn af et sprogligt understøttende undervisningsmiljø, hvor alle fra dansk- og sprogundervisere til naturfags- og værkstedsundervisere er opmærksomme på, hvordan de bruger fagsprog i undervisningen og tager højde for forståelseskravene i forskellige læringsituationer. Det gælder også i forhold til læse- og skrivekrævende aktiviteter, fx ved forberedelse og hjemmearbejde eller læsning af opgaveinstruktioner i undervisningen.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at begrænset viden om DLD på unge- og voksenområdet kan betyde, at der kan være et stykke vej fra afdækning af DLD til en velfungerende DLD-venlig uddannelsespraksis. At skabe rammer og strukturer i

undervisningen, der tilgodeser behovene hos personer med DLD, forudsætter tæt kollegialt samarbejde, inddragelse af læsevejleder eller logopæd med viden om DLD samt planlægning og løbende evaluering i dialog med uddannelsesstedets ledelse.

Studerende med en dokumenteret sprogforstyrrelse, som leder til en funktionsnedsættelse, kan få bevilget SPS (specialpædagogisk støtte) til deres uddannelsesforløb. Støtten har til formål at kompensere for de udfordringer, funktionsnedsættelsen giver anledning til i uddannelsesforløbet. For at få afdækket, om den unge eller voksne er berettiget til SPS, og i så fald hvilke støtteformer der kan være behov for, er første skridt at kontakte den SPS-ansvarlige på uddannelsesstedet. SPS-ordningen dækker følgende uddannelsesområder: Fri- og privatskoler, efterskoler, frie fagskoler, FGU, ungdomsuddannelser, videregående uddannelser samt voksen- og efteruddannelser på Børne og Undervisningsministeriet område. Se nærmere om regler for SPS [her](#).

Find mere viden om DLD på nvol.dk

Der mangler stadig et grundigt overblik over, hvilke tilbud der findes til afdækning og støtte af voksne med DLD i Danmark. Nationalt Videncenter for Ordblindhed og andre Læsevanskeligheder arbejder for at give fagpersoner den nødvendige viden om DLD og redskaber til afdækning og støtte. Arbejdet omfatter blandt andet:

- ❖ dannelse af faglige netværksgrupper for praktikere, der arbejder inden for området
- ❖ indsamling og systematisering af viden om afdækningstilbud og interventioner
- ❖ formidling og deling af viden i relevante faglige netværk

Følg med på nvol.dk